

SUCCESVERHALEN OVER WERKEN MET VRIJWILLIGERS

TIPS, VOORBEELDEN EN SUCCESSEN

INLEIDING

Werken met vrijwilligers is fantastisch! Je ontmoet veel gedreven burgers en samen kun je een groot verschil maken. Een belangrijke voorwaarde voor een geslaagd project is dat je het vrijwilligerswerk goed geregeld hebt. Zonder onze vrijwilligers zou een groot deel van ons werk en dus de bescherming van onze soorten, niet mogelijk zijn. Het Nederlandse natuurbeleid draait op een aantal onderdelen bijna volledig op vrijwilligers. Dat is een groot goed en het maakt structurele, meerjarige ondersteuning daarom extra belangrijk.

Sommige projecten verdienen een extra pluim! Denk aan hoe Anemoon jonge vrijwilligers wierf bij een duikersclub, of de manier waarop de Vlinderstichting een project opzette voor geocachers, of een geslaagde wervingsactie 'schepnet zoekt vrijwilliger'. Maar soms gaat er ook wel eens iets mis. Wat de crux precies is, is elke keer anders, maar er is wel een rode draad die we kunnen zien.

Deze tips, lessons learned en creativiteit hebben we voor jou opgezocht en gebundeld in dit boekje. Je vindt hier een hoop inspiratie hoe het (anders) kan. Achterin dit boekje vind je de praktische tips nog eens samengevat. Het belangrijkste van allemaal is: wees benaderbaar. Een automatisch gegenereerde mail als antwoord maakt meer kapot dan je lief is. Daarom staan bij alle voorbeelden de persoonlijke mailadressen van de projectleiders.

Heb je zelf nog een tip? Aarzel niet om hem te delen met je collega's, want delen = leren!

Veel leesplezier!

Kaat Willemse – RAVON
Maik Janssen – FLORON

Foto: De Vlinderstichting

INHOUD

Foto: RAVON

-
Zet de vrijwilliger centraal
Stichting Anemoon
-
Vind vrijwilligers waar ze zijn
De Vlinderstichting
-
Samen op reis
RAVON
-
Investeer in productontwikkeling en maak het makkelijk
De Vlinderstichting
-
Mond-tot-mond-reclame zorgt voor nieuwe vrijwilligers
De Vlinderstichting
-
Geef vrijwilligers de vrijheid
Zoogdierverseniging
-
Snelle actie!
RAVON
-
Laat je enthousiasme overstromen
Zoogdierverseniging
-
Bekijk het van de andere kant
RAVON
-
Meetdoelen vertalen naar vrijwilligersactiviteiten
FLORON
-
Beloning voor langdurige inzet
BLWG
-
Durf te falen
-
Tips van een expert
-
Binding en community building
-
Helpdesk en ondersteuning
-
Betekenis

ZET DE VRIJWILLIGER CENTRAAL

Leren van beginnende duikers

Stichting Anemoon, de organisatie die zich bezighoudt met de dieren en wieren van de zee, kwam in contact met een groep beginnende duikers. Samen trokken ze er een weekend op uit om te duiken, maar ook om te praten over waar de wensen en behoeften van deze groep lag: wat willen de duikers leren? Wat hebben ze nodig? Door de juiste vragen te stellen en goed te luisteren kreeg Stichting Anemoon goed in beeld wat deze doelgroep nodig had.

Goed weten wat vrijwilligers willen, is een begin. Door betrokken te blijven en veel persoonlijke aandacht te geven, bleven de duikers actief. Ze zijn nu nog steeds heel betrokken en het werk is zo gegroeid dat er een betaalde kracht is geworven om de ondersteuning verder te ontwikkelen. Het klinkt als een open deur, maar veel organisaties willen vrijwilligers iets laten doen wat de organisatie zelf wil. Dit omdraaien betekent dat je je als bestuur moet laten besturen. Daar kunnen verrassende dingen uit voortkomen.

MEER WETEN?

Adriaan Gmelig Meyling
anemoon@cistron.nl

DE SUCCESFACTOREN:

1. Laat je besturen: vraag wat vrijwilligers willen en lever dat dan ook
2. Zorg voor een groepsgevoel: jij hoort erbij!
3. Persoonlijke aandacht

VIND VRIJWILLIGERS WAAR ZE AL ZIJN

Vlinderstichting en geocaching

Bij Geocaching ga je op zoek naar ‘caches’, een soort schatgraven naar verstopte kistjes. Deze liggen geregeld in natuurgebieden, het lijkt daardoor een beetje op waarnemen: mensen zijn op zoek naar zeldzaamheden in de natuur. Geocachers hebben zich georganiseerd in een community die bijvoorbeeld CITO-events (cash in trash out) organiseren om op die manier iets terug te doen voor de gebieden die ze gebruiken.

In 2012 en 2013 zijn er door de Vlinderstichting elf van dit soort events georganiseerd, steeds met als thema vlinders of libellen. De deelnemers van deze CITO Event Caches gingen in de natuur aan de slag voor vlinders en libellen. Denk bijvoorbeeld aan het verwijderen van bosopslag op de hei of stuifzand (ten gunste van gentiaanblauwtje of kleine heivlinder), het plaggen van natuurgebied (voor kleine heivlinder en kommavlinder), of het verwijderen van plantengroei bij poelen (voor libellen).

MEER WETEN?

Kars Veling
kars.veling@vlinderstichting.nl

DE SUCCESFACTOREN:

1. Vind vrijwilligers waar ze al zijn
2. Durf buiten je bestaande vrijwilligersnetwerk te denken

SAMEN OP REIS!

RAVON-inventarisatieweekend op de Lüneburger Heide

De Lüneburger Heide is een prachtig natuurgebied in Duitsland waar maar weinig mensen wonen en daardoor wordt er weinig geïnventariseerd. Dit tot grote spijt van de lokale ecologen. Een groep RAVON'ers bracht daar verandering in! In augustus 2017 ging een goed gemêleerde groep van RAVON een lang weekend naar de Lüneburger Heide. Deelnemers waren collega's van RAVON en een groot aantal vrijwilligers. Een goede mix van beginners en ervaren herpeto-kenners.

Samen op pad, samen inventariseren en samen overnachten in een prachtige accommodatie midden op de autoluwe Lüneburger Heide: het was een heel goede basis om de binding met vrijwilligers te versterken. De band tussen vrijwilligers en professionele medewerkers is cruciaal maar ook breekbaar: beiden werken vaak hard maar de één dankt er zijn broodwinning aan en de ander niet. Het gezamenlijk op reis zijn en het overdragen van kennis in het veld is erg waardevol voor het verstevigen van deze relatie. Het weekend was een groot succes en menig vrijwilliger vraagt wanneer dit herhaald wordt.

Foto: Dirk Menters

DE SUCCESFACTOREN:

1. Een spannende activiteit: welke soorten zullen we vinden in gebieden waar weinig geïnventariseerd wordt?
2. Groepsgevoel: we gaan samen de inventarisatie doen!
3. Mix van verschillende kennisniveaus

MEER WETEN?

Jelger Herder
j.herder@ravon.nl

Lamp om nachtvlinders te lokken

Het blauwe licht van deze LedEmmer trekt 's nachts vlinders aan. Elke ochtend worden de vlinders geteld en daarna weer losgelaten.

Deze tellingen worden gedaan in het kader van het meetnet nachtvlinders van De Vlinderstichting. Hoe meer we weten over nachtvlinders, hoe beter we ze kunnen beschermen.

Voor meer informatie naar: www.vlinderstichting.nl landelijk meetnet nachtvlinders

Deze lamp laten staan a.u.b.

DE SUCCESFACTOREN:

1. Neem drempels weg: beleef biodiversiteit op een eenvoudige manier en begin in je eigen woonomgeving
2. Grijp de kans op het gebied van automatisering en digitalisering: investeer in productontwikkeling
3. Combineer landelijke kennis en faciliteiten met lokale netwerken

Foto: Tineo de la Ruelle

MAAK HET MAKKELIJK

Met een LedEmmer nachtvlinders tellen

Nachtvlinders monitoren is niet makkelijk. Je ervaart al snel twee drempels: het vinden en vangen van nachtvlinders, maar ook het determineren is niet eenvoudig. Met het project Tel Insecten Mee (TIM) is hier een oplossing voor bedacht: met een LedEmmer en een herkenningsapp wordt het monitoren van nachtvlinders erg makkelijk en toegankelijk voor elke burger met interesse in deze soort. Met een paar extra hulpmiddelen wordt biodiversiteit determineren heel concreet. Wie interesse heeft, wordt begeleid bij het kijken en tellen van nachtvlinders in hun eigen woonomgeving.

De LedEmmer is een emmer met wat karton erin en een felle lamp erboven. De lamp trekt vlinders aan en die landen op het karton. In de ochtend kun je foto's maken van de vangst. Met de herkenningsapp ObsIdentify kun je de dieren makkelijk op naam brengen en de telling doorgeven. Met relatief weinig tijdinvestering kun je op deze manier toch heel veel bijdragen.

Inmiddels staan er een heleboel van deze emmers in Nederland, veelal bij boeren. Zo is een gestructureerd meetnet aan het ontstaan om insecten op het platteland beter in beeld te krijgen.

MEER WETEN?

Henk de Vries

henk.devries@vlinderstichting.nl

MAAK HET PERSOONLIJK

Het meetnet dagvlinders blijft maar groeien

Het meetnet dagvlinders draait al vanaf 1992 met inmiddels meer dan 1.300 vrijwilligers die 15 tot 20 keer per jaar een vaste route op een gestandaardiseerde manier tellen. Ondanks de flinke inspanning die we vragen, of misschien zelfs daardoor, blijft het aantal tellers groeien. Vrijwilligers blijven enthousiast en dragen dat actief uit, want door deze mond-tot-mondreclame melden er zich steeds weer nieuwe tellers aan.

Het succes is terug te brengen naar vier factoren. In de eerste plaats krijgt elke startende vrijwilliger een persoonlijk bezoek van een medewerker van De Vlinderstichting. Ze bespreken wat de bedoeling is en samen wordt een route uitgezet. Dit gebeurt in overleg. Er wordt niets opgelegd, maar samen gekeken naar de mogelijkheden. Bijkomend voordeel van dit bezoek, is dat de nieuwe vrijwilliger meteen een gezicht kent om contact mee op te nemen en niet een 'organisatie'.

Het tweede element is de zeer regelmatige terugkoppeling naar de waarnemers. Dit zijn nieuwsbrieven met actuele zaken zoals weersomstandigheden en soorten die het de afgelopen weken beter of juist slechter deden dan voorgaande jaren. Als derde proberen we zeer regelmatig naar buiten te treden met resultaten uit het meetnet in nieuwsberichten, via onze website, Nature Today of persberichten. Dit leidt tot flink wat aandacht en dat kunnen de tellers erg waarderen. Een ander belangrijk punt is ook dat er een heel adequate helpdesk is. Mensen die om raad vragen worden snel geholpen. Ook hier is het contact persoonlijk en niet een chatbot of een FAQ.

MEER WETEN?

Kars Veling

kars.veling@vlinderstichting.nl

Foto: De Vlinderstichting

DE SUCCESFACTOREN:

1. Investeer in nieuwe vrijwilligers: breng ze een bezoek, maak het persoonlijk
2. Koppel regelmatig terug
3. Treed naar buiten met resultaten
4. Zorg voor een adequate helpdesk: wees bereikbaar

GEEF VRIJWILLIGERS DE VRIJHEID

Vrijwilligers redden het imago van de vleermuis

Toen in 2020 de coronapandemie uitbrak kwam de vleermuis in een kwaad daglicht te staan. De Zoogdierverseniging werd overspoeld met vragen en verzoeken om informatie. In plaats van zelf aan de slag te gaan, werd de hulp van vrijwilligers ingeschakeld. Er kwam een oproep of ze wilden helpen met het maken van nieuwe brochures, websiteteksten, etc.

Vrijwilligers meldden zich aan en werden ingedeeld in teams van tekstschrijvers met een tekstredacteur en een vormgever. Op basis van steekwoorden en een minimale huisstijl gingen de vrijwilligers aan de slag. Binnen drie weken lagen er drie nieuwe brochures! Vrijwilligers voelden zich eigenaar van dit thema en tegelijk expert. Een deel van de vrijwilligers is zeer actief op sociale media om te reageren op onjuiste vleermuisberichten. Zij doen dat op persoonlijke titel maar wel op basis van gedegen kennis en onderbouwde informatie.

MEER WETEN?

Erik Korsten

erik.korsten@zoogdierverseniging.nl

DE SUCCESFACTOREN:

1. Uit je vertrouwen in de kundigheid van vrijwilligers
2. Geef vrijheid zodat vrijwilligers hun ei kwijt kunnen: geen strak harnas

SNELLE ACTIE!

Ontdekking van Amerikaanse stierkikker door *early warning system*

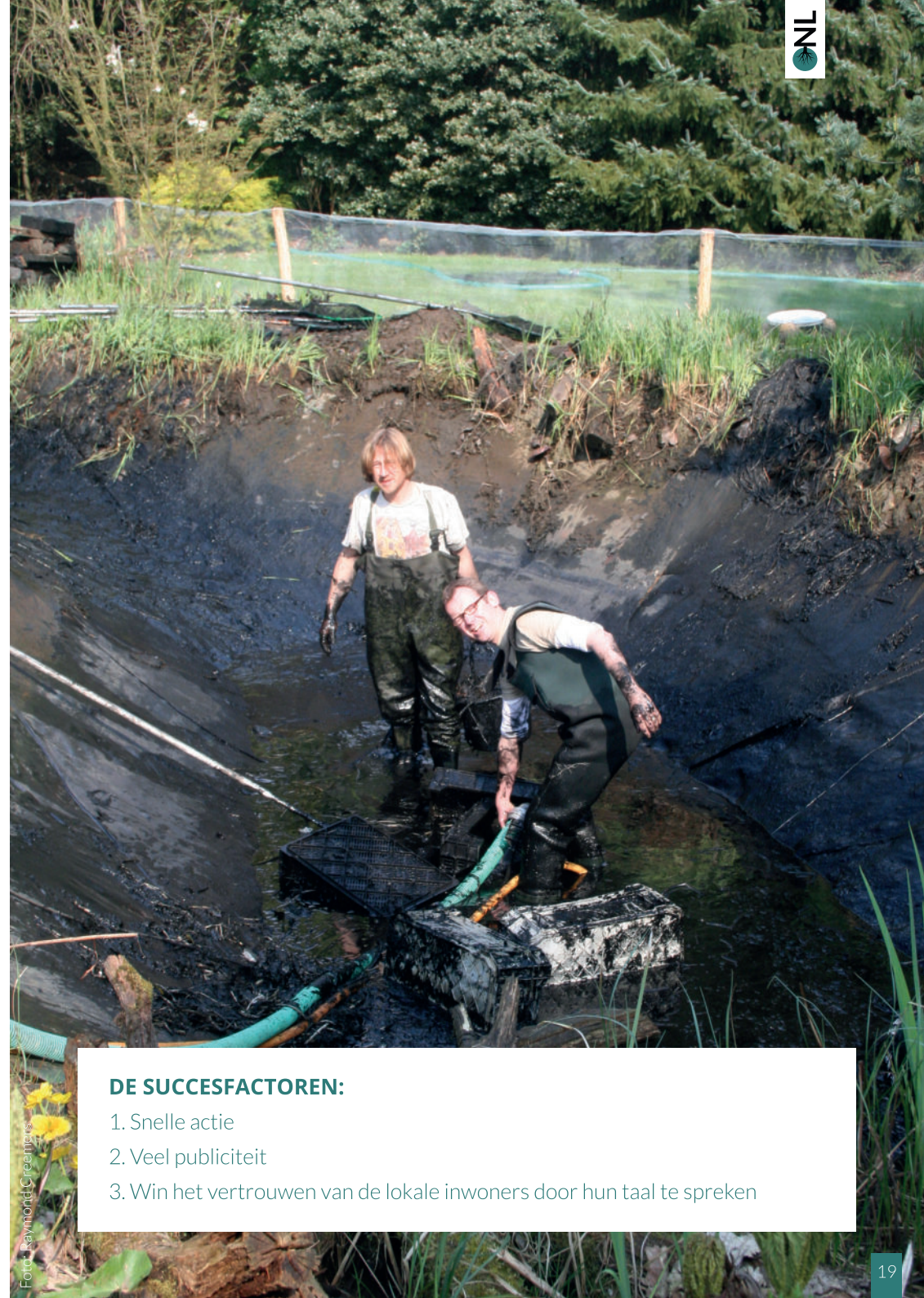
De Amerikaanse stierkikker is een invasieve exoot. In België zijn er voorbeelden van vennen die door dit beest compleet zijn leeggevreten. Daarom heeft RAVON een early warning system opgezet, op basis van inzet door vrijwilligers. Met succes (helaas!): in september 2010 ontdekten de vrijwilligers een voortplantende populatie van Amerikaanse stierkikkers.

De ontdekking werd opgevolgd door een lokale publiciteitscampagne. Aan de lokale bevolking werd voorlichting gegeven waarin de noodzaak van bestrijding uitgebreid werd toegelicht, persoonlijk door mensen uit de streek. In 2011 startte het wegvangen van de beesten en in 2015 is de laatste Amerikaanse stierkikker waargenomen.

MEER WETEN?

Jeroen van Delft
j.vandelft@ravon.nl

DE SUCCESFACTOREN:

1. Snelle actie
2. Veel publiciteit
3. Win het vertrouwen van de lokale inwoners door hun taal te spreken

DE SUCCESFACTOREN:

1. Laat je enthousiasme anderen inspireren
2. Leg uit waarom monitoring zo belangrijk is
3. Kies de juiste sprekers en excursieleiders uit: zorg voor een match met je doelgroep

Foto's: Haris Blom

LAAT JE ENTHOUSIASME OVERSTROMEN

Werving nieuwe vrijwilligers NEM Otter

In de regio Utrecht en Zuid-Holland verspreidt de otter zich steeds verder. Dat betekent dat het meetprogramma Otter moet opschalen om de ontwikkelingen goed te kunnen volgen. 'Opschalen' betekent dat er nieuwe vrijwilligers nodig zijn op nieuwe plekken, die beschikken over de juiste expertise.

Er werd een dag over de otter georganiseerd, met relevante informatie, mooie filmpjes en leuke feiten. Deze dag werd uitgebreid aangekondigd waardoor er een hoge opkomst was. Het was een leuke dag met enthousiaste verhalen, een korte quiz en een excursie in het gebied. En veel uitleg over het hoe en waarom van een goede monitoring. Het was gelukt om het enthousiasme over te brengen en om uit te leggen waarom monitoren zo belangrijk is: onder de deelnemers bleken genoeg mensen bereid om aan de monitoring mee te gaan doen.

MEER WETEN?

Elze Polman

elze.polman@zoogdierverseniging.nl

BEKIJK HET VAN DE ANDERE KANT

Schepnet zoekt vrijwilliger

Jaren geleden ontwikkelde RAVON schepnetten voor onderzoek naar vissen en amfibieën. Simpelweg omdat deze nergens te krijgen waren. Het bleek een gat in de markt, de schepnetten zijn inmiddels groter dan RAVON: professionele onderzoekers, universiteiten, in het veld of op tv, overal waar je een schepnet ziet, in het veld of op TV, zie je dat het een RAVONnet is. Het is een uniek top-product. Als je zoiets hebt – of maakt – kun je er een beetje mee spelen.

Een nieuwe lading werd bij RAVON geleverd. Toen ging het snel: een foto van deze schepnetten met de tekst ‘schepnet zoekt vrijwilliger’ werd op sociale media geplaatst en de aanmeldingen voor nieuwe vrijwilligers stroomden binnen.

MEER WETEN?

Kaat Willemse
k.willemse@ravon.nl

RAVON
 22 June 2016 · 🌐

Schepnet zoekt vrijwilliger! We hebben weer 100 nieuwe schepnetten op voorraad. Heb je zin en tijd om mee te helpen met onderzoek naar vissen en amfibieën? Laat het ons weten!

👍 60

68 comments 12 shares

👍 Like

💬 Comment

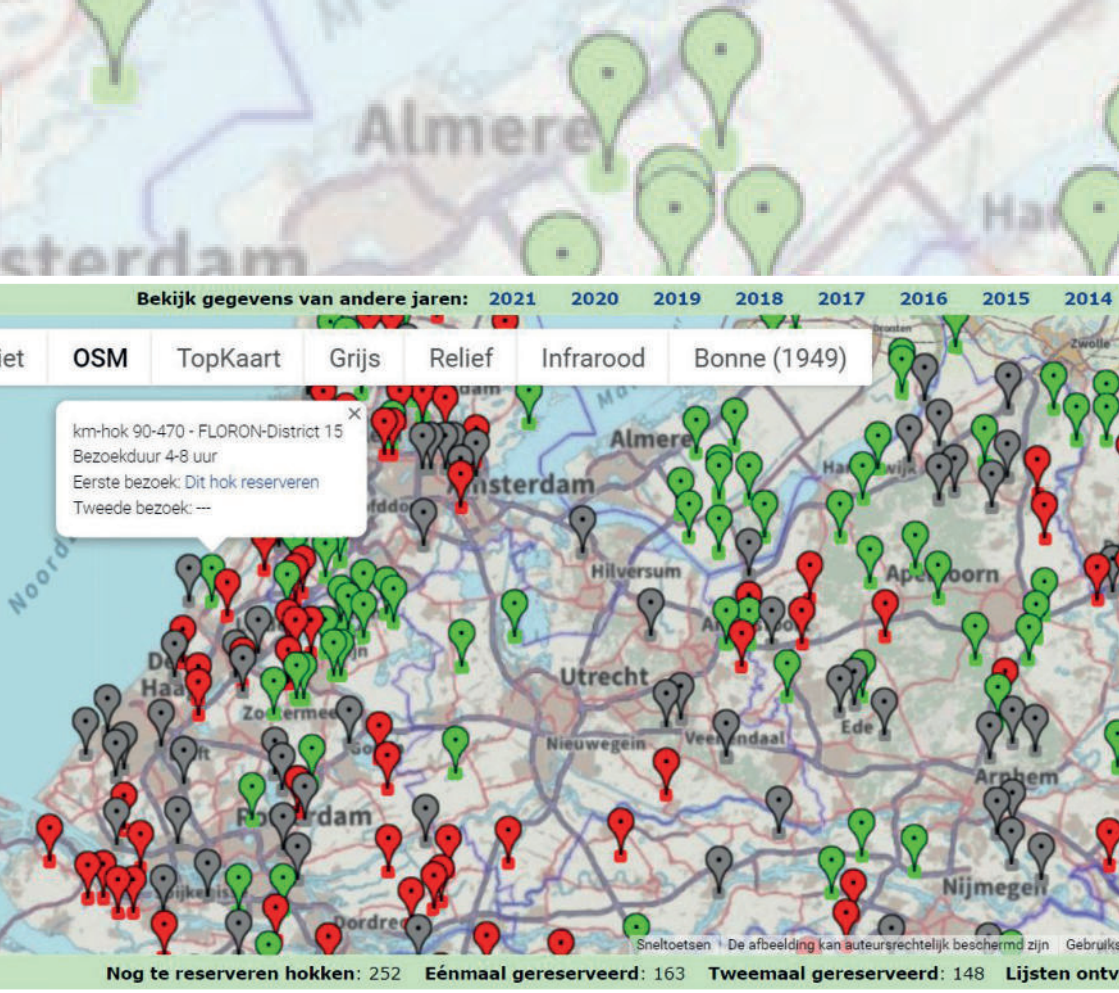
🔗 Share

DE SUCCESFACTOREN:

1. Communiceer simpel en duidelijk
2. Wees creatief: bekijk het eens vanuit een andere perspectief

VERTAAL DOELEN NAAR ACTIVITEITEN

Nieuw elan NEM Verspreidingsonderzoek Planten

Systematisch opgezette meetnetten zijn ontzettend waardevol voor de kennis van onze natuur. Maar de protocollen en meetdoelen die ervoor zorgen dat de informatie statistisch correct en ecologisch relevant zijn, staan ver af van de belevingswereld van vrijwilligers. Daarom is het belangrijk om wat je wil weten als organisatie af te stemmen op de behoefte en inzet van vrijwilligers, zonder concessies te hoeven doen aan de wetenschappelijke kwaliteit van het product dat we samen maken.

De belangrijkste tip is om vrijwilligersactiviteiten op te delen in taken van één dag. De beschrijving van elk onderdeel bestaat uit één alinea in eenvoudig taalgebruik. Ook helpt het om een app of online service aan te bieden. Het verdelen van de gebieden bijvoorbeeld, moet ruimtelijk goed gespreid zijn, maar dat hoeft niet uit te leggen als je een app maakt waarin vrijwilligers zelf op de kaart een leuke taak in een gebied kunnen reserveren. En het wordt gezellig doordat ze op die kaart ook zien waar andere vrijwilligers actief zijn. Door duidelijkheid te scheppen nam ook het aantal vragen op kantoor af en kregen we meer deelnemers.

DE SUCCESFACTOREN:

1. Hou het eenvoudig voor vrijwilligers: denk vanuit de mogelijkheden van de vrijwilliger
2. Vertaal doelen van opdrachtgevers naar concrete activiteiten
3. Een kaartmodule met reservering werkt goed voor de competitie

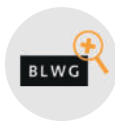
MEER WETEN?

Laurens Sparrius
sparrius@floron.nl

BELOON LANGDURIGE INZET

Inventarisatieweekend voor vaste vrijwilligers

In het NEM meetprogramma voor korstmossen in stuifzanden zit jaarlijks een inventarisatieweekend voor de tien meest productieve waarnemers. Het is een beloning voor het belangrijke werk dat ze ieder jaar doen. Een jaarlijks terugkerend dilemma is dat er grijs gebied zit in wie je wel en niet uitnodigt. Je wilt de juiste personen belonen en tegelijk niemand uitsluiten. Omarm dat dilemma want het maakt de beloning speciaal.

MEER WETEN?

Laurens Sparrius
sparrius@blwg.nl

DE SUCCESFACTOREN:

1. Hoog niveau: alleen de meest gemotiveerde vrijwilligers zijn uitgenodigd
2. Beloning voor langdurige inzet
3. Versterken van groepsgevoel

DURF TE FALEN

Niet elk project loopt vlekkeloos. En dat is, eerlijk gezegd, soms flink balen! Zo was er een terreinbeheerder die graag de heide beter wilde beheren. De buurtbewoners wilden dat ook, maar toen het bos hiervoor gekapt werd, waren ze toch razend. Wat ging er mis? Iets met communicatie en onduidelijke verwachtingen... Van zulke voorbeelden kun je veel leren. En omdat leren van andermans fouten leuker is dan ze zelf maken, geven we hier een lijstje van veelvoorkomende missers.

Wat hebben we geleerd?

Less is more

Een overdaad aan informatie is niet uitnodigend voor (nieuwe) vrijwilligers. Dat is een uitdaging voor een sector waarin onderzoek en kennis zo hoog gewaardeerd worden. Maar te veel informatie wordt niet gelezen, waardoor veel vragen gesteld worden of vrijwilligers afhaken of helemaal hun eigen plan trekken. Begin met minder (less is more!), vraag door en bouw langzaam op.

Terugkoppeling

Resultaten van onderzoek waaraan vrijwilligers deelnemen zijn vaak pas (jaren) later bekend, waardoor het risico ontstaat dat mensen te weinig terughoren over waar ze aan bijgedragen hebben. Denk vooraf na over welke zaken je allemaal wel direct kun terugkoppelen; bijvoorbeeld hoeveel tellers meedoen, hoeveel waarnemingen al zijn ingevoerd, welke soorten op dit moment het meeste gezien worden, etc.

Gemeenschap

Afhankelijk van het type telling en de gebruiken in de onderzoeksgemeenschap kunnen de spelelementen van het monitoren als uitgangspunt genomen worden. Veel vogelaars bijvoorbeeld werken met jaarlijsten. Dat idee kun je op allerlei manieren uitbouwen; denk aan een top tien van mensen die het meeste invoeren, de waarnemer van de week of een wedstrijd wie na de jaarwisseling de eerste nieuwjaarsvlinder ziet? De gemeenschap die je opbouwt, versterkt de potentie om coherente informatie op te bouwen uit hun activiteiten.

Balans

Een goed telproject valt of staat met de drie pijlers: vrijwilligers, data en communicatie. Zorg dat er een goede balans is tussen deze drie. Verzamel de data die je wil, verzorg je vrijwilligers goed en voorzie je regelmatig van relevante en voldoende informatie.

TIPS VAN EEN EXPERT

Als je werkt met vrijwilligers, kom je al snel op drie thema's uit: werven en bezieling, binding en community building, en helpdesk en ondersteuning. Hoe werken deze thema's voor SoortenNL? Onder leiding van een professionele verbeteraar en innovator, Cindy Koopsen, hebben we deze thema's onder de loep genomen en onderstaande tips en adviezen uitgewerkt.

Werving en bezieling

Hoe 'vangen' we onze vrijwilligers? Centraal staat de vrijwilliger en wat deze motiveert dit werk te doen en te blijven doen. Welke mogelijkheden heb je om hierop in te spelen?

Persoonlijk contact is heel belangrijk in het vinden van vrijwilligers. Het liefst spreken geïnteresseerden persoonlijk of telefonisch af met iemand die hen meer kan vertellen over wat het vrijwilligerswerk precies inhoudt. Mensen die zelf vrijwilliger zijn of zijn geweest, kunnen dit het beste. Zorg dat je als organisatie een goed verhaal hebt: waarom ben je er als organisatie en wat betekent dat voor de vrijwilliger, hoe draagt deze bij. Daarnaast is het belangrijk dat je concreet kunt vertellen wat de vrijwilliger gaat doen en wat de verwachtingen zijn. Het afstemmen van de werkzaamheden op de persoonlijke situatie (wensen, voorkeuren, beschikbare momenten) helpt in de stap om daadwerkelijk vrijwilliger te worden. Zorg voor een uitgewerkt plan als je gaat werven en vergeet daarin het inwerktraject niet. Als het gaat om werven, doe dat zo lokaal mogelijk. De meeste vrijwilligers zoeken iets in hun directe woonomgeving of iets dat ze samen kunnen doen.

Foto: Jelle Herder

BINDING EN COMMUNITY BUILDING

Hoe behouden we onze vrijwilligers? Het behouden van vrijwilligers vraagt betrokkenheid en groepsgevoel. Welke mogelijkheden heb je om hier op in te spelen?

Ook bij dit thema is persoonlijk contact belangrijk in het betrokken houden van vrijwilligers. Snel reageren als een vrijwilliger vragen stelt is ook belangrijk. Bij diverse organisaties is gemerkt dat vrijwilligers een snelle terugkoppeling van de door hen verzamelde resultaten heel fijn vinden. Bijvoorbeeld na hun eerste week. Maar ook een fysieke versie van het jaarverslag ontvangen stimuleert.

Er zijn kritieke functies die direct invloed hebben op de betrokkenheid van vrijwilligers, bijvoorbeeld de coördinator, projectleider of diegene die rechtstreeks contact heeft met de vrijwilliger. Zorg dat je de juiste mensen daar hebt, zij maken het verschil. Voor vrijwilligers is het prettig als zij goed contact hebben met de organisatie en weten bij wie ze waarmee terecht kunnen. Verschillende communicatiemiddelen kunnen hierin ondersteuning bieden. Denk aan sociale media zoals Whatsapp, Facebook of digitale nieuwsbrieven. Maar ook door werkgroepen te gebruiken, betrek je je vrijwilligers. Vergeet daarbij het sociale aspect niet. Maak ze onderdeel van de organisatie, vraag ze mee te denken over het beleid, vraag ze – indien mogelijk – mee naar het bedrijfsuitje.

Zorg er ook voor dat de vrijwilligers elkaar onderling kunnen vinden, zowel offline als online. Dit helpt het gevoel van binding. Een vriendelijke competitie tussen groepjes kan bijdragen aan meer en kwalitatief betere metingen. Vrijwilligerswerk is niet vrijblijvend. Je kunt overwegen om te werken met taakomschrijvingen. Het kan soms als veeleisend overkomen, maar het geeft wel aan dat je hun bijdrage serieus neemt en dat is ook een waarde. Je versterkt je groep door te laten zien dat het niet vrijblijvend is en mensen die verstek laten gaan daar op aan te spreken.

Foto: Jelger Herder

Aandacht en contact vraagt een juiste frequentie van communiceren en die kan per vrijwilliger of groep vrijwilligers verschillen. Maar ook verschillende typen communicatie is belangrijk. Varieer met verschillende stijlen, kanalen en inhoud van de boodschap. Koppel bijvoorbeeld niet alleen resultaten terug, maar ook problemen en uitdagingen en betrek vrijwilligers bij het zoeken naar oplossingen.

Zorg ook dat vrijwilligers de spullen hebben om hun werk te kunnen doen. Bijvoorbeeld door het verstrekken van een welkomstpakketje met tools. Of door het bieden van excursies en trainingen aangepast naar niveau (bijvoorbeeld beginner of expert).

HELPDESK EN ONDERSTEUNING

Wat bieden wij onze vrijwilligers? Welke mogelijkheden heb je en bied je als het gaat over het organiseren van het vrijwilligerswerk?

Organiseer het zo, dat je persoonlijk contact biedt aan de vrijwilligers. Maak het jezelf ook gemakkelijk door bijvoorbeeld een overzicht te hebben van veelgestelde vragen en bijhorende antwoorden. Dat scheelt werk en zorgt voor eenduidige communicatie. Maak gebruik van je vrijwilligers om de ondersteuning in te richten. Samen kom je verder dan alleen. Een goed beheer van de mailbox is een manier om werk te structureren.

Denk na over welke taken je bij een vrijwilliger neer kunt leggen en welke niet. Automatiseer wat kan, dat scheelt heel veel werk voor iedereen. Houd het werk en de instructies zo simpel mogelijk. Liever 80% goed en eenvoudig dan 100% goed en complex. Denk vanuit de gebruiker voordat je iets schrijft of opstelt. Vrijwilligers lezen geen ellenlange mails of teksten. Laat bij voorkeur daarom handleidingen e.d. checken door vrijwilligers in het veld voor je ze vaststelt.

Geef feedback op de waarnemingen en metingen van vrijwilligers zodat zij weten wat ze goed doen en wat anders had gekund. Vrijwilligers zijn leergierig en ontvangen graag feedback. Sta zelf ook open voor feedback en organiseer dit actief, bijvoorbeeld met een jaarlijkse vragenlijst.

Slim en samen

Persoonlijk contact met de vrijwilliger is een belangrijke factor binnen alle thema's. De uitdaging is vaak om hier als organisatie voldoende capaciteit en tijd voor te hebben. Door dit slim en samen met je vrijwilligers te organiseren, kun je veel meer bereiken dan alleen. Je kunt als coördinator jezelf over de kop werken wanneer je zelf iedereen tevreden wilt houden maar soms kun je ook vrijwilligers vinden die daar een rol in willen spelen. Zo bouw je aan een netwerk dat eindeloos kan blijven groeien.

Slim samen betekent voor kennisorganisaties nog iets heel anders. Velen weten immers meer dan één. En ook dat betekent meer dan dat je een completer beeld krijgt van ecologie als je waarnemingen optelt. Niet alleen maken waarnemers een leercurve door, van het eerste koolwitje via een ervaren teller naar een publicerend onderzoeker, ook de instrumenten, onderzoekstechnieken en veldgidsen worden continue verbeterd op basis van de ervaringen van duizenden gebruikers.

BETEKENIS

In Nederland zijn naar schatting 100.000 soortenwaarnemers actief. Ongeveer een kwart doet mee aan een min of meer systematisch gestructureerde telling van een soortgroep. Het resultaat? Zo'n honderden miljoenen waarnemingen verzameld en bijeengebracht in de Nationale Databank Flora en Fauna. Omdat Nederland dichtbevolkt is, een dicht wegennet kent en een hoge welvaart, is Nederland het best onderzochte land ter wereld. Toch mogen we niet alleen focussen op de getallen. Achter een goed gevulde databank gaat een veel groter goed schuil: een goed functionerende 'civil society'. Het bijeenbrengen en zinvol toepassen van alle kennis over biodiversiteit lukt alleen als individuen, organisaties en overheden samen weten te werken. Dat is een uitdaging voor komende tijd.

De civil society overstijgt het klantmodel. Burgers zijn geen consumenten, maar doen mee. Je krijgt er dingen mee voor elkaar die in een pure bureaucratie of een bedrijfsmodel onhaalbaar en onbetaalbaar zijn. In de voorbeelden van natuurbeheer met geocachers of het verwijderen van schadelijke brulkickers, gebeurt veel meer dan het repareren van een relatief klein leefgebied voor een paar soortgroepen. Er wordt een gemeenschap georganiseerd rondom een maatschappelijk thema dat ieders individuele belangen overstijgt. Ook dat is een zeldzame kunst geworden. En toch is het de toekomst! We kunnen alleen de natuur beschermen waar we het over eens kunnen worden, waar we dus samen in betrokken zijn.

En juist hier zijn goed geschoolde en getrainde waarnemers onbetaalbaar. Sommige waarnemers willen vooral waarnemen. Omdat veel dingen toch in groepsverband gebeuren, zie je dat er ook waarnemers zijn die boeren, beheerders en ambtenaren bij elkaar brengen om de kwaliteit van de leefomgeving samen een stukje beter te krijgen. Het sociale smeermiddel is hierbij minstens

zo belangrijk als gevalideerde informatie die is verzameld volgens gestandaardiseerde protocollen. Je kunt het ook omkeren: op plekken waar we in de data zien dat het relatief goed gaat met soorten, zie je dat er groepen actief zijn die het kunstje van sociale cohesie snappen. Als je met vrijwilligers werkt, dan ervaar je op heel praktisch niveau dat onderzoek en bescherming niet zonder elkaar kunnen; het moet namelijk kloppen èn het moet werken, want waar zit je anders je vrije zaterdagen aan op te offeren?

Identiteit = kwaliteit

Voor veel vrijwilligers is het doen van waarnemingen en onderzoek deel van hun identiteit. Ze zijn herpetoloog of florist, een expert! Die mate van betrokkenheid zorgt ervoor dat ze uiterst zorgvuldig omgaan met hun waarnemingen en ze relatief ongevoelig zijn voor factoren die bij professioneel onderzoek vaak beperkend werken zoals tijd, budget, capaciteit. Persoonlijke waarnemingen worden soms vele jaren na dato als gevolg van voortschrijdend inzicht met terugwerkende kracht gecorrigeerd, waardoor databestanden continu verbeterd worden. Bovendien kijkt bij het collectief verzamelen van waarnemen iedereen continu mee, in een open maar relatief veilige omgeving. Dat leidt ertoe dat mensen elkaar helpen en om hulp vragen bij lastige identificaties èn dat mensen hun reputatie als waarnemer verzorgen door bij ongewone waarnemingen als vanzelfsprekend gevraagde bewijsvoering bijleveren. Door te delen worden individuen zelf beter.

DANKWOORD

In Nederland worden soortgroepen heel nauwkeurig in de gaten gehouden. Dit is alleen mogelijk door de gedreven inzet van de vrijwillige waarnemers die ieder seizoen actief determineren en tellen. Zonder deze vrijwilligers geen SoortenNL! Dank voor al die inzet, om samen deze grote projecten aan te gaan, feedback te geven waar nodig en samen naar goede vervolgstappen te zoeken.

Van fouten maken leer je het meest. En van elkaars fouten kun je ook veel leren. Dank aan alle collega's die hun ervaringen over het werken met vrijwilligers willen delen. Durven reflecteren en analyseren van successen en flaters vergt tijd en moed. Even stilstaan om daarna beter vooruit te komen. Het delen van deze analyses en elkaar verder helpen is goud waard!

Deze uitgave is tot stand gekomen dankzij bijdragen van o.a. Jelger Herder, Raymond Creemers, Henk de Vries, Kars Veling, Laurens Sparrius, Jeroen van Delft, Elze Polman, Sander Turnhout en Cindy Koopsen.

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door de Nationale Postcode Loterij.

Foto: Eveline van der Jagt

SOORTEN

Dit is een uitgave van SoortenNL
Redactie: Kaat Willemse en Maik Janssen
Vormgeving: Eveline van der Jagt
September 2022